

Атаманчук Ніна, Яланська Світлана. Реалізація технологій ергодизайну в закладах вищої освіти: синергетичний підхід. *Технології здоров'язбереження: теорія і практика: колективна монографія / за заг. ред. професора Л.М. Рибалко. Полтава : НУПП, 2022. С.88-94.*

Ніна Атаманчук, Світлана Яланська

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ЕРГОДИЗАЙНУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД

ВСТУП

Проблема ергодизайну життєвого простору є надзвичайно актуальною. Адже для кожної особистості важливо усвідомити складні процеси формування, функціонування та розвитку життєвого простору. Робота над створенням освітнього середовища є безперервним процесом. Важливо вчасно реагувати на нові виклики життя, відшукати нові можливості, ресурси для реалізації ідей. Актуальними для сьогодення є питання проектування й дизайну середовища, формоутворення штучного простору з використанням екологічних принципів, ергономіки проектування житлового та громадського середовищ, створення комфортних умов життєдіяльності для особистості, систематизації ергодизайнерських принципів та способів впровадження інноваційних технологій ергодизайну на основі синергетичного підходу.

Набуття практичного досвіду щодо ергодизайну життєвого простору, вдосконалення знань з організації життєдіяльності особистості є запорукою повноцінного розвитку особистості, осередком успішних, креативних і щасливих людей.

Синергетичний підхід дає можливість зрозуміти важливість реалізації інноваційних технологій для удосконалення освітнього середовища та дозволить вибудувати стратегію подальших дій. Синергетика вивчає динаміку, створення нового, дає відповідь на виклики сьогодення, на ті процеси, які відбуваються в нашому життєвому середовищі.

Екологічні кризи, які відбуваються в світі потребують нового конструктивного підходу до вирішення проблем психології ергодизайну життєвого простору.

1. ЕРГОДИЗАЙН ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ

Вивченню питань організації освітнього процесу учнівської та студентської молоді з дотриманням вимог ергодизайну приділяли увагу такі науковці: С. Апостолук, А. Ашерев, Я. Бойко, О. Бойчук, В. Вовкотруб, А. Воловиченко, В. Голобородько, М. Громов, В. Даніляк, Є. Зімниця, М. Іллюхін, І. Коржева, Л. Любомирський, В. Помогайбо, Л. Ремізовський, А. Рубцов, В. Сабадаш, В. Свірко, Г. Сальникова, В. Степенко, Г. Сажко та інші.

Для конкретизації поняття «ергодизайн» представимо висвітлення цієї наукової дефініції науковцями (табл. 1).

Таблиця 1

Сутність поняття «ергодизайн»

Визначення сутності поняття «ергодизайн»	Джерело
Створення штучного середовища людини.	Голобородько В., Свірко В., Рубцов А. [3, с.24].
Формування комфортного середовища життєдіяльності людини.	Свірко В, Голобородько В., Рубцов А., Ремізовський Л. [4].
Формування середовища життєдіяльності людини, що базується на врахуванні дизайнових та ергономічних вимог (властивостей, характеристик).	Словник з дизайну і ергономіки [5]
Використання методів проєктивної ергономіки задля створення комфортних умов діяльності людини.	Словник з дизайну і ергономіки [5]

Таким чином, на основі аналізу думок науковців до поняття «ергодизайн» під ергодизайном освітнього середовища ЗВО ми розуміємо забезпечення комфортних умов здійснення освітньої діяльності викладачами та студентами.

В освітньому просторі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» ергономічно поєднуються екологічні умови та інноваційні технології.

На кафедрі психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» під час виконання студентами самостійних робіт, підготовки творчих звітів з психології, психології здоров'я та здорового способу життя є можливість попрацювати на території університету у внутрішньому дворіку, виконуючи ряд арт-екопрактик в «зелених аудиторіях» (рис. 1-2).

Рис.1-2. Виконання студентами арт-екопрактик в «зелених ауд

Наведемо приклад арт-екопрактики, яку можна запропонувати студентам під час занять в «зелених аудиторіях» (рис.3-4).

Арт-екопрактика «Активність/Пасивність»

Студентам пропонується вибрати природні об'єкти, які асоціюються з різними станами особистості.

Завдання:

- 1) обрати природні об'єкти, що асоціюються з пасивністю;
- 2) обрати природні об'єкти, що асоціюються з активністю;
- 3) розповісти про обрані об'єкти, визначити їх основні риси;
- 4) визначити які з об'єктів асоціюються з Вашим станом;
- 5) зазначити об'єкт, який найбільше спонукає до активності, визначити до яких саме дій;
- б) зробити висновки.

Арт-екопрактика «Наративний продукт».

Передбачає:

- 1) створення творчого доробку (вірш, оповідання, пісня, та ін.), що стосується будь-якого природнього предмету, який знаходиться в «зеленому класі», причому, змістова складова має бути пов'язана зі спеціальністю майбутньої професійної діяльності учасників освітнього процесу;
- 2) презентувати отримані результати [1, с.42].

Рис.3-4. Природні об'єкти, які асоціюються з різними станами особистості

Арт-екопрактика «Тематичний образ».

Арт-практика, що передбачає декілька завдань, наприклад:

- 1) створити образ екогероїні, покликанням якої є збереження балансу в системі «людина-природа». Образ створюється з «підручних матеріалів», які знаходяться в «зеленому класі» (гілочки, камінці, трава, листя та ін.);
- 2) визначити мету та основні завдання екогероїні;
- 3) обґрунтувати основні напрями реалізації поставленої мети та завдань;
- 4) з'ясувати основні труднощі, які можуть виникати на шляху героїні та варіанти їх подолання;
- 5) презентувати отримані результати (групова робота) [1, с.42].

Студентський вік – вік спонукань до пошуку гармонії у природньому світі, осмислення особистої позиції у відносинах з ним. Тому, викладач ЗВО повинен сприяти формуванню екологізації свідомості молоді та здатності застосовувати екопсихологічні знання на практиці [2, с.3].

Підтримка здорового способу, забезпечення оптимального ергодизайну життєвого простору життя можлива завдяки використанню ресурсу аероапітерапії – вуликотерапії. **Спосіб психологічного розвантаження**, що являє собою послідовність, яка складається із комплексу психологічних, ароматичних, візуальних, звукових, біофізичних впливів на організм людини об'єднаних в серію аероапіфитотерапевтичних сеансів по 50-60 хв упродовж 7-10 днів.

Спосіб психологічного розвантаження ефективний для осіб, які не мають протипоказань щодо дії на організм продуктів бджільництва.

Комплекс впливів (заходів) здійснюється у спеціально обладнаному приміщенні – апібудинку (рис.5).

Матеріальним оснащенням якого є: внутрішньо вбудовані бджолині вулики-лежанки, в яких вмонтовані сітчасті отвори на рівні розташування голови, грудної клітки, поперекового відділу та ніг пацієнта.

Отвори розташовані у бічних частинах лежанок, важливою функцією яких є насичення повітря приміщення ароматами меду, прополісу, воску та

іншими продуктами бджолої сім'ї; підлога апібудинку застелена луговим різнотрав'ям з домішками лікарських трав (м'ята, меліса, чебрець), що створює особливий аероапифітоклімат та сприяє мікромасажу ступень ніг; спеціальні збільшені засітковані отвори, розташовані в області голови пацієнта, через які людина може спостерігати за поведінкою бджіл у вулику; віконні отвори приміщення через які людина може спостерігати за роботою бджіл на пасіці; внутрішні стінки приміщення оброблені воском в суміші з прополісом.

Рис.5. Апібудинок

Наші спостереження дають підстави стверджувати, що в закладах освіти набуває популярності використання арт-технологій, які пов'язані з розкриттям творчого потенціалу особистості, вивільненням її прихованих енергетичних резервів, і в результаті – знаходження нею оптимальних способів вирішення певних проблем. Тому для надання компетентної допомоги фахівець повинен володіти не лише стандартними, але й новітніми знаннями та навичками, зокрема в області арт-екопсихопрактик [6, с.266].

Немає сумніву, що синергетичний напрям в ергодизайні життєвого простору, це новий підхід до вивчення ергодизайну, як системи у новій площині.

Переконані, в ЗВО доречним є використання викладачами інноваційних освітніх технологій ергодизайну, а саме арт-екопрактик, що забезпечує комфортні умов здійснення освітньої діяльності у ЗВО.

2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І МОЖЛИВОСТЕЙ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Важливим питанням удосконалення архітектурного середовища вишів є забезпечення комфортності для людей з обмеженими фізичними можливостями. Безбар'єрне середовище створює необхідні умови для того, щоб кожна особа з особливими освітніми потребами відчувала себе комфортно і успішно адаптувалася в освітній простір.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» щодо освіти осіб з особливими освітніми потребами в Національному університеті Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка створюються умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, що базуються на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. В Університеті постійно і системно удосконалюють забезпечення осіб з особливими освітніми потребами спеціальним навчально-реабілітаційним супроводом та створенням для них вільного доступу до інфраструктури вищого закладу освіти з урахуванням обмежень життєдіяльності, зумовлених станом здоров'я».

У Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» діє програма «*Забезпечення інклюзивності будівель, споруд*

та території ПолтНТУ», яка включає три етапи і розрахована до 2030 року.

Нами було використано авторський опитувальник з визначення забезпечення безбар'єрного середовища у ЗВО. Дослідження проводилося на базі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». В опитуванні взяли участь 10 студентів з особливими освітніми потребами. На питання «Чи забезпечено у ЗВО доступність території, вхідних шляхів, шляхів переміщення?» отримано такі відповіді: так – 100 %; ні – 0%; «Чи забезпечено доступність архітектурного середовища у ЗВО?»: так – 100 %; ні – 0 %; «Які допоміжні засоби є на території ЗВО (пандуси, спеціальне освітлення тощо)?» здобувачами ЗВО відмічено наявність пандусів, спеціального освітлення, тактильних приладів, забезпечення санітарно-побутових приміщень; «Чи забезпечено доступність студентських гуртожитків у ЗВО?»: так – 100%; «Що означає для Вас ЗВО адаптований до потреб осіб з особливими освітніми потребами?» студенти з особливими освітніми потребами зазначили, наявність відповідних санітарно-гігієнічних умов; наявність меблів, які сприятимуть покращенню освітнього процесу; забезпечення сучасними технічними реабілітаційними засобами, що звільнить від сторонньої допомоги в архітектурному середовищі ЗВО та підвищить ступінь самообслуговування.

На сьогоднішній день комплекс заходів і робіт із забезпечення інклюзивності будівель, споруд та територій у Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» виконаний за такими напрямками: *облаштування і благоустрій території університету з урахуванням МГН (маломобільних груп населення); забезпечення доступності; забезпечення санітарно-гігієнічних вимог; виконання заходів інформативності.*

В університеті працює психологічна служба, де кваліфікований психолог надає необхідну психологічну допомогу, що посилює готовність

до навчання у ЗВО. Також цим структурним підрозділом проводяться індивідуальні заняття, організовуються робота груп взаємодопомоги для студентів з особливими потребами, робота з кураторами, співробітниками структурних підрозділів щодо надання рівних можливостей для участі в загальноуніверситетських заходах, підвищення загального культурного рівня студентства в напрямі виховання співчутливого, поважного, емпатійного ставлення до студентів з особливими освітніми потребами, розуміння їхніх життєвих проблем.

Функціонує кафедра психології та педагогіки. Викладачі кафедри організовують та долучаються до науково-практичних конференцій, майстер-класів, онлайн-семінар з фахівцями в сфері інклюзивного навчання та реабілітації для психологів, соціальних працівників, викладачів, студентів, спеціалістів, які здійснюють безпосередню роботу з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами. На кафедрі функціонує наукова студія «Шлях до успіху». Під час відкритих засідань розглядаються проблеми інклюзивної освіти України.

Для прикладу нижче подаємо фото заходів, які зорганізовано викладачами кафедри психології та педагогіки (рис. 7).

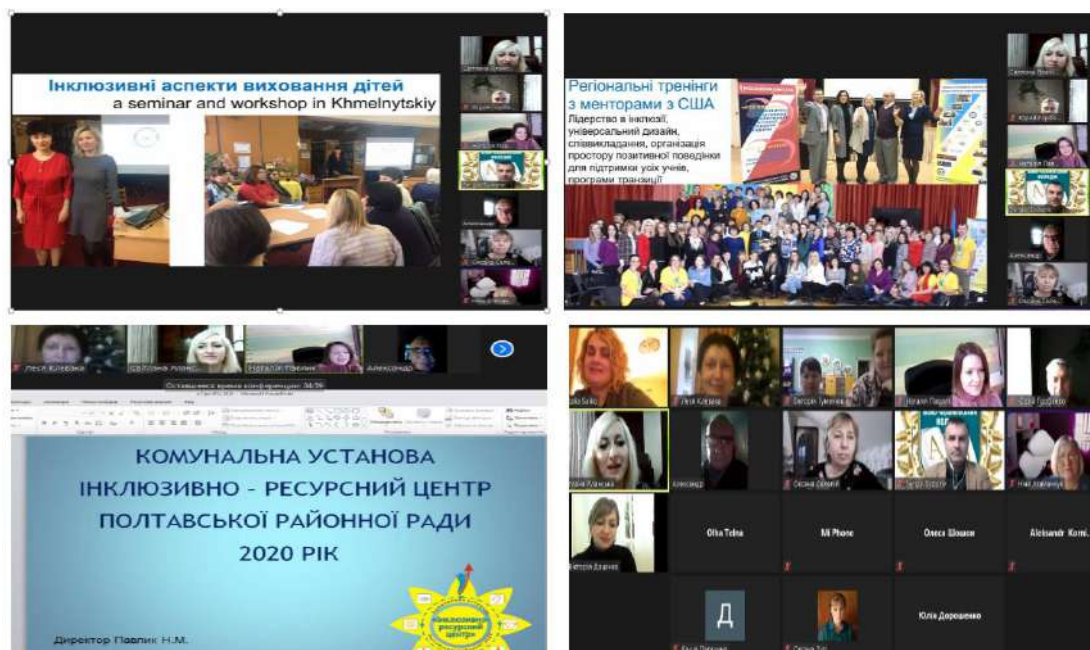

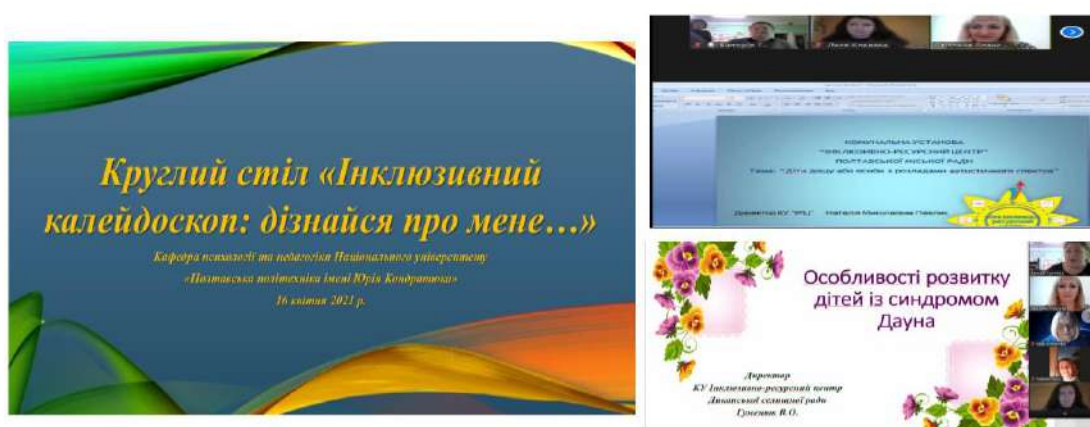
Рис. 7. Круглий стіл «Безбар'єрна Україна» (9 грудня 2020 р.)

29 вересня 2020 року в рамках співпраці кафедри психології та педагогіки факультету фізичної культури та спорту Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» із закладами інклюзивної освіти Полтавської області проведено спільний онлайн-захід з фахівцями Полтавського реабілітаційного центру «Соняшник» та Інклюзивно-ресурсного центру Диканської районної ради.

У рамках співпраці викладачів кафедри психології та педагогіки Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» та Диканського ІРЦ, який очолює к.пед.н. Вікторія Гуменюк проводяться заходи, де директорка ділиться досвідом із сенсорно інтеграційної терапії розвитку дітей з особливими освітніми потребами (рис. 8-9).

Презентація на тему «Аутизм: поняття, ознаки, причини та корекція» (2 квітня, 2021)

Круглий стіл «Інклюзивний калейдоскоп: дізнайся про мене...» (16 квітня 2021)

Рис. 8-9. Обмін досвідом із сенсорно інтеграційної терапії розвитку дітей з особливими освітніми потребами

Таким чином, у Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» велика увага приділяється розвитку безбар'єрної інфраструктури доступу. Гармонійно облаштоване освітнє середовище з дотриманням вимог ергодизайну створює комфортні умови, забезпечує позитивні емоції для здійснення успішної освітньої діяльності осіб з особливими освітніми потребами.

ВИСНОВКИ

Синергетика як трансдисциплінарна методологія дозволяє переосмислити проблеми психології життєвого простору. Звернення до синергетики в процесі дослідження ергодизайну освітнього простору є повністю виправданим, оскільки зумовлюється ознаками простору як системи у її динаміці.

Ергодизайн освітнього простору ЗВО повинен передбачати архітектурну доступність усіх учасників освітнього процесу.

В освітньому просторі Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» поєднання екологічних умов та інноваційних технологій забезпечує зміну ставлення студентської молоді до природи та її необхідної взаємодії з природним середовищем. Переконані, формування екологічного світогляду сучасного людства потребує переосмислення проблем життєвого та громадського середовища.

Забезпечення екопсихологічного освітнього простору у ЗВО повинно базуватися на врахуванні: розвитку саморегуляції, відповідальності за свої дії, вчинки, забезпечення реалізації творчого потенціалу; формування сприйняття особистістю себе як частини оточуючого середовища, осмислення можливого змістового естетичного, когнітивного, практичного співвідношення в ставленні до інших; готовності сприяти збереженню навколишнього середовища [7, с.128].

Погоджуємося з науковцями, які вважають, що деякі проблеми здобувачів освітнього процесу ЗВО можна розв'язати за допомогою поєднання елементів живої природи з архітектурними об'єктами.

Задля реалізації принципу ергономіки: безпека – комфорт – простота у використанні та доступність – ефективність – естетична упорядкованість, сучасна вища школа має враховувати вплив на учасників освітнього процесу архітектурного середовища.

Принцип доступного архітектурного середовища дозволить досягти високих результатів у забезпеченні освітніх послуг у закладі вищої освіти.

Список використаних джерел

1. Atamanchuk N. M., Yalanska S. P. Use of art practices in working with higher education students. New impetus for the advancement of pedagogical and psychological sciences in Ukraine and EU countries: research matters: Collective monograph. Vol. 1. Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021. P.34-51. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-032-2-3>

2. Атаманчук, Н. М. Формування екологічної відповідальності студентської молоді. Природнича освіта і наука для сталого розвитку України: проблеми і перспективи. Зб. наук. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. з Міжнар. участю (10-11 жовт. 2019 р., м. Глухів). Суми: Вінниченко М.Д., 2019. С. 185-187.

3. Голобородько, В. М., Свірко, В. О., Рубцов, А. Л. (2013). Ергодизайн як методологічна стратегія сучасної дизайнергономічної діяльності. Вісник ХДАДМ, 2, 23-26. ISSN: Print 2075 – 146X, Online 2616-6623. Витоки педагогічної майстерності. 2019. Випуск 24. С.24.

4. Свірко В, Голобородько В., Рубцов А., Ремізовський Л. Ергодизайн: основи методологій і практики; під загальною редакцією Свірка В.О. Київ: «Школа», 2010. 270 с

5. Словник з дизайну і ергономіки / В. Свірко, А. Аперов, В. Голобородько, О. Бойчук, та ін.; під загальною редакцією Свірка В.О. К.: Видавництво НТМТ, 2009. 130 с.

6. Yalanska S., Atamanchuk N. Art-ecopsychopractice in the educational space. Proceedings of the 1st International Scientific Conference Eastern European Conference of Management and Economics, May 24, 2019. Ljubljana: Ljubljana School of Business, 2019. P.266-269. ISBN 978-961-91021-7-6.

7. Яланська С.П., Тур О. М., Атаманчук Н.М. Забезпечення екопсихологічного освітнього простору: від дошкільної до вищої освіти. Психологічні основи розвитку особистості : монографія / за заг. ред. В.Й. Бочелюка. Запоріжжя : Просвіта, 2021. Т. 7. С. 120-129.

The research is devoted to the problem of realization of ergodesign technologies in higher education institutions. To date, a set of measures and works to ensure the inclusiveness of buildings, structures and territories at the National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» performed in the following areas: arrangement and improvement of the university, taking into

account MGN (low mobility groups); ensuring accessibility; ensuring sanitary and hygienic requirements; implementation of informative measures. The appropriateness of teachers' use of innovative educational technologies of ergodesign, namely art-eco-practitioners, which creates comfortable conditions for the implementation of educational activities in the free economic zone, has been established. The appeal to synergetics in the process of research of ergodesign of educational space is completely justified, as it is conditioned by the signs of space as a system in its dynamics.

Дослідження присвячено проблемі реалізації технологій ергодизайну в закладах вищої освіти. На сьогоднішній день комплекс заходів і робіт із забезпечення інклюзивності будівель, споруд та територій у Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» виконаний за такими напрямками: облаштування і благоустрій території університету з урахуванням МГН (маломобільних груп населення); забезпечення доступності; забезпечення санітарно-гігієнічних вимог; виконання заходів інформативності. Встановлено доречність використання викладачами інноваційних освітніх технологій ергодизайну, а саме арт-екопрактик, що створює комфортні умов для здійснення освітньої діяльності у ЗВО. Звернення до синергетики в процесі дослідження ергодизайну освітнього простору є повністю виправданим, оскільки зумовлюється ознаками простору як системи у її динаміці.